

واکاوی عوامل بازدارنده مشارکت مردم در مدیریت منابع آبی (مورد ایستگاه پمپاژ آب روستای پاسار)

پریسا مرادیان^۱، فرحناز رستمی^۲، شهپر گراوندی^۳

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه رازی کرمانشاه، moradiyanp@yahoo.com

^۲استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه. fr304@yahoo.com

^۳استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه، sh.geravandi1@gmail.com

چکیده

امروزه اهمیت آب و وابستگی کشاورزی به منابع آبی و ضرورت بهره‌برداری بهینه از آن، نیاز به مشارکت بهره‌برداران در قالب تشکلهای را بیش از پیش در مرکز توجه قراردادده است. گاهاً عوامل مختلفی مانع مشارکت مردم در طرح‌های توسعه‌ای می‌شوند. هدف از انجام این مطالعه که با رویکرد کیفی انجام شده واکاوی عوامل بازدارنده مشارکت مردم در مدیریت منابع آب می‌باشد. جامعه مورد مطالعه این تحقیق را کارشناسان درگیر در پروژه و بهره‌برداران روستای پاسار تشکیل داده است. در انجام مصاحبه‌ها از تکنیک‌های نمونه‌گیری هدفمند از نوع بارز در مرحله اول (مصاحبه با بهره‌برداران و کارشناسان شناخته شده و دارای اطلاعات) و گلوله برفی در مرحله دوم (مصاحبه با افراد معرفی شده از جانب سایر نمونه‌ها) در جهت رسیدن به اشباع نظری و غنای مفهومی بهره‌گرفته و با استفاده از تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل انجام شده است. براساس یافته‌های پژوهش ۷ عامل: نگرش منفی اهالی نسبت به ماهیت طرح، روحیه فردگرایی و منفعت طلبی اهالی روستا، وابستگی و اتکا مردم به دولت، بی‌توجهی به نظرات، ارزش‌ها و خواسته‌های مردم محلی، عدم همخوانی ماهیت طرح با وضعیت اقتصادی مردم، پایین بودن سرمایه اجتماعی مردم روستا و عدم آموزش و اطلاع‌دهی به بهره‌برداران، موانع مشارکت اهالی بودند.

کلمات کلیدی: آب، مشارکت، عوامل بازدارنده

Investigating the Barriers to Participation in Water Resources Management (Case of Water Pumping Station in Pasar District)

Abstract

Nowadays, the importance of water and agricultural dependence on water resources and the optimal utilization of the water, emphasize the need for the participation of operators in the form of organizations more than ever before. Occasionally, various factors hinder people's participation in development projects. The purpose of this study, which is based on the qualitative approach, is to investigate the factors that inhibit the participation of people in water resources management. The study population of this study is composed of experts involved in the project and the owners of the village of Pasar. In the interviews, the purposeful sampling techniques of the type in the first stage (interview with known and knowledgeable experts and information) and snowball in the second stage (interview with the people introduced by other samples) were used. To achieve theoretical saturation and conceptual richness, analyzes have been carried out using content analysis. Based on research findings, seven factors: negative attitudes of people about the nature of the project, the morale of individualism and the interest of the villagers, the dependence and reliance of the people on the state, the disregard for the opinions, values and desires of the local people, the lack of consistency of the nature of the project with the situation, the people's economics, the low social capital of the people of the village, and the lack of education and information to the exploiters were barriers to the participation of the people.

Keywords: Water, Participation, Preventive Factors

مقدمه

اهمیت توجه به مدیریت منابع آبی در ایران با توجه به به اندک بودن میانگین بارندگی با حدود ۲۵۰ میلی متر، یعنی کمتر از یک سوم میانگین جهانی، و دارا بودن اقلیم خشک و نیمه خشک (نیکویی و زیبایی ۱۳۹۱) نمود بیشتری پیدا خواهد نمود و اگر به این کاهش بارندگی، تغییرات اقلیم و پیش بینی افزایش جمعیتی را تا ۱۴۰۰ که احتمالا به ۹۰ میلیون می رسد (خالدی و فریادرس، ۱۳۹۰)، توجه به ساختار نامناسب حکمرانی آب، مدیریت ناهماهنگ را نیز بیافزاییم ضرورت بکارگیری سیاست های مدیریتی مناسب از منابع آبی روشن تر خواهد شد با این اوصاف از وضعیت اقلیمی و بارندگی ایران، بیان ناکارآمدی مدیریت منابع آبی در کشور ما وقتی روشن تر می گردد که طبق گزارش توسعه جهانی آب سازمان ملل متحد، مصرف آب در بخش کشاورزی در ایران بیش از ۹۰ درصد می باشد. بیان کردن وضعیت کنونی در کشور ما ضرورت توجه به مدیریت بهینه منابع آبی را می طلبد که تا از آن طریق بتوان به افزایش کارایی مصرف آب و بهینه سازی بهره برداری از آب کشاورزی دست یافت چرا که مدیریت مناسب آب در مناطقی با اقلیم خشک و کم باران مثل ایران، ضامن توسعه پایدار خواهد بود (مرتضوی و همکاران ۱۳۹۰) و بکارگیری یک مدیریت موفق در مصرف منابع آبی در بخش کشاورزی باید بگونه ای باشد که بهره برداران را نیز مورد توجه خاص قرار دهد، زیرا تجربه اجرای برنامه های توسعه در کشورهای در حال توسعه در طی چند دهه اخیر نشان داده اند که به دلیل نادیده گرفتن مشارکت واقعی مردم نتوانسته اند در عمل به اهداف مورد نظر دست یابند (سفیری و تمیز، ۱۳۹۰). همچنین نتایج نشان می دهند که صرفا توجه به طرح های آبرسانی بدون توجه به مشارکت اهالی روستاها سبب شده تا عملکرد شبکه های آبیاری از نظر کارایی و بهره دهی، بسیار کمتر از میزان پیش بینی شده در برنامه ریزی ها و مطالعات توجیهی طرح ها شود؛ به طوری که، راندمان آب به حدود ۲۵ تا ۳۰ درصد کاهش یافته و سرمایه گذاری در توسعه منابع آبی با کاهش بازده روبرو بوده است (نجفی و شیروانیان، ۱۳۹۰) در همین راستا در مطالعه حاضر به بررسی عوامل بازدارنده مشارکت پرداخته شده است.

ادبیات نظری و مرور منابع

توسعه روستای بخش مهمی از فرایند توسعه ملی به ویژه در کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص می دهد. اگر قرار است توسعه انجام گیرد و مستمر باشد باید به طور اعم از مناطق روستایی و به طور اخص از بخش کشاورزی آغاز شود (تودارو، ۱۳۶۸). در بیشتر کشورهای جهان، حمایت از بخش کشاورزی یک موضوع بسیار مهم امنیتی به شمار می رود و توجه به توانمندی های بخش کشاورزی و نقش مهم آن در رونق اقتصاد روستایی ضرورت داشته، حمایت از آن نیز نقش اساسی در توسعه روستاها خواهد داشت (رضوانی، ۱۳۸۳).

آب از ارزشمندترین منابع طبیعی است که در بخش های مختلف استفاده می شود و به منزله یکی از نهاده های اصلی تولیدات محصولات کشاورزی، جایگاه خاصی در توسعه پایدار کشاورزی دارد. در حال حاضر مصارف آب به طور حقیقی بیشتر از منابع عرضه آن است. فائو در سال ۲۰۰۹ خود، اصولی برای دستیابی به توسعه کشاورزی و کشاورزی پایدار ذکر می کند که عبارتند از: مدیریت آب، ارزش گذاری آب و کیفیت آب. براین اساس برای دستیابی به توسعه کشاورزی و تحقق کشاورزی پایدار ناگزیر از مدیریت آب در بخش کشاورزی هستیم. بنابراین هرگونه تغییر و بهبود در مدیریت آب، بر توسعه کشاورزی تأثیر خواهد گذاشت.

مشارکت مردمی در فرآیند برنامه ریزی روستایی یکی از راهبردهای توسعه پایدار در جهت از بین بردن فقر، نابرابری، بیکاری و مشکلات زیست محیطی است. هم اکنون اهمیت آب و وابستگی کشاورزی به منابع آبی و ضرورت بهره برداری بهینه از آن، نیاز به مشارکت بهره برداران در قالب تشکل ها را بیش از پیش در مرکز توجه قرار داده است. ضرورت استفاده بهینه از آب در طول تاریخ، انگیزه پیدایش و تکامل نظام های بهره برداری گوناگون متناسب با شرایط طبیعی و اجتماعی روستاهای ایران را موجب شده است. درگیر نمودن کشاورزان برای بهبود کارایی و اثربخش کردن شیوه های آبیاری از طریق فراهم کردن مشوق هایی نظیر رهیافت نوین مدیریت مشارکتی آبیاری، اهمیت ویژه ای در بهبود مدیریت آب کشاورزی در روزگار ما یافته است (فطورچی، ۱۳۸۵). از این روست که این باور نزد صاحب نظران ریشه

پیدا کرده و کلید رمز برون رفت از کشاورزی سنتی ایجاد نظام‌های بهره‌برداري نوین است تا از طریق آن همیاری و همکاری کشاورزان در تشکیل‌های مدرن مهیا شده، حصول به اهداف توسعه و روستایی و کشاورزی فراهم گردد.

در این زمینه تحقیقات گسترده‌ای انجام شده است که در ادامه به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌کنیم (motamira & et.al, 2016). در مقاله‌ای به بررسی عملکرد، مشکلات و چالش‌های پایداری مدیریت آب طرح‌های آبیاری خرده در آفریقا و نیز نشان دادن تفاوت در مدیریت آب بین آسیا و آفریقا پرداختند. مواردی از قبیل مشارکت و درگیر کردن کشاورزان، اصلاحات در دوره تصدی مدیریت زمین و آب؛ مدیریت سازمانی، دانش و مدیریت سیستم‌های سنتی می‌تواند در این امر موثر واقع شوند. (در همین راستا احسانی و خالدی (۱۳۸۶) در مطالعه خود نشان داده که توسعه فیزیکی یا مدیریت نظام آبیاری بدون توجه به نقش بهره‌برداران محلی نهایتاً به شکست منجر می‌شود و نتایج منفی خواهد داشت. (احسانی و خالدی، ۱۳۸۶).

در تحقیقی که به بررسی مشارکت عمومی در مدیریت منابع آب رودخانه‌ها یا در چین صورت گرفته شد، مشخص شد که مشارکت واقعی افراد نسبت به تمایلشان در سطح کمتری می‌باشد و علت را نیز در ضعف تبلیغات رسانه؛ نبود کانال‌های مشارکت می‌داند و پیشنهاد می‌کند که افراد را تمام مراحل تصمیم‌گیری دخیل کنند و نیز نقش سازمان‌های غیر دولتی و نیز آموزش در مدارس را مهم می‌شمرد (Genglena & et.al, 2010) همچنین نتایج تحقیقات نشان داده است که عواملی از قبیل افزایش مهارت‌ها و آگاهی‌های بهره‌برداران در مورد مشکل‌ها و تقویت رهبران محلی باعث موفقیت تشکیل تشکلهای می‌شود. همچنین، در مناطقی که قبل از ارائه ایده ایجاد تشکلهای آبران، به ویژگی‌های اقتصادی اجتماعی کشاورزان توجه شده است نیز موفقیت چشمگیری در ایجاد تشکلهای آبران داشته‌اند (Petter, 2004).

در تحقیقی که به بررسی مشکلات مشارکت محلی در مدیریت منابع آب فرامرزی در زیمباوه پرداخته شده، دیدگاه افراد در مورد مدیریت منابع آب را مهم برمی‌شمرد و همچنین نتایج نشان داد که شناسایی ذینفعان، نقش نهادهای متوسط مردمی، را در پیش برد مشارکت مهم می‌باشند (Jona & et.al, 2010).

روش‌شناسی پژوهش

مطالعه حاضر از لحاظ پارادایم کیفی می‌باشد علت انتخاب این رویکرد آن بود که روش‌های کیفی قادر هستند بینش عمیقی از درک و تجربیات افراد را در رابطه با موضوع تحقیق در اختیار محقق قرار دهند علاوه بر این روش‌های کیفی می‌توانند جزئیات ظریفی از پدیده‌هایی که ارائه آن‌ها به روش کمی مشکل است را ارائه دهند و نقش مؤثری در تفسیر، تشریح، توضیح و اعتبار دهی به نتایج ایفا کنند، بنابراین با توجه به موضوع مورد تحقیق به منظور درک عمیق و همه‌جانبه، از رویکرد کیفی در این مطالعه بر گرفته شد در این راستا، با توجه به هدف تحقیق، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در تعریفی ساده می‌توان روش تحلیل محتوا را فنی برای آشکار سازی یا توصیف نظام یافته و عینی ویژگی‌های پیام‌ها یا نمادهای به کار رفته در متن دانست (مقدم و همکاران، ۱۳۹۱). تحلیل محتوای کیفی شیوه‌ای مناسب برای به دست آوردن نتایج معتبر و پایا از داده‌های متنی به منظور ایجاد دانش، ایده جدید، ارائه حقایق و راهنمای عملی برای فعالیت است. هدف از این شیوه، توصیف وسیع پدیده و دستاورد آن، ایجاد مفاهیم یا طبقات ساخت مدل، و نقشه مفهومی یا طبقات است (محمودی‌شن و همکاران، ۱۳۸۸).

در این پژوهش، از مصاحبه کیفی و عمیق نیمه ساختارمند برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه این تحقیق را کارشناسان درگیر در پروژه و بهره‌برداران روستای پاسار تشکیل داده است. در انجام مصاحبه‌ها از تکنیک‌های نمونه‌گیری هدفمند از نوع باز در مرحله اول (مصاحبه با بهره‌برداران و کارشناسان شناخته شده و دارای اطلاعات) و گلوله برفی در مرحله دوم (مصاحبه با افراد معرفی شده از جانب سایر نمونه‌ها) در جهت رسیدن به اشباع نظری و غنای مفهومی بهره گرفته شده است. اندازه نمونه و

فرایند گردآوری اطلاعات تا سطح اشباع نظری یا آستانه سودمندی اطلاعات قابل دسترس ادامه یافت. بدین منظور ۱۳ نمونه مورد مصاحبه قرار گرفته است. در این بین ۹ نفر از مصاحبه شوندهگان را بهره‌برداران و ۴ نفر را کارشناسان درگیر طرح تشکیل دادند.

جدول ۱ مشخصات و مدت زمان مصاحبه در بین بهره‌برداران

ردیف	جنسیت مصاحبه شونده	مکان مصاحبه	مدت زمان مصاحبه (دقیقه)
۱	مرد	روستای پاسار	۲۰
۲	مرد	روستای پاسار	۲۰
۳	مرد	روستای پاسار	۲۵
۴	مرد	روستای پاسار	۵۰
۵	زن	روستای پاسار	۴۵
۶	زن	روستای پاسار	۲۵
۷	مرد	روستای پاسار	۶۰
۸	مرد	روستای پاسار	۲۰
۹	مرد	روستای پاسار	۲۰

جدول ۲ مشخصات و مدت زمان مصاحبه در بین کارشناسان

ردیف	جنسیت مصاحبه شونده	مدرک تحصیلی	مدت زمان مصاحبه (دقیقه)
۱	مرد	فوق لیسانس مهندسی آب	۴۵
۲	مرد	لیسانس خاک شناسی	۶۰
۳	مرد	فوق لیسانس ترویج کشاورزی	۳۰
۴	زن	لیسانس مکانیک و ماشین آلات کشاورزی	۲۵

به منظور رسیدن به روایی و پایایی لازم، افزون بر گزینش هدفمند نمونه‌ها برای مصاحبه همراه با تدوین پروتکل برای روش‌مند کردن مراحل کار، هدف نهایی پژوهش نیز با نمونه‌ها در میان گذاشته شد و پرسش‌ها و محورهای مصاحبه در اختیار آن‌ها قرار گرفت. در طول مصاحبه نیز تلاش شد تا با طرح مفاهیم و مصادیق مرتبط با پرسش‌های محوری، زمینه برای هدایت جریان گفت و گو به مسیر مورد نظر فراهم شود تا از طرح پرسش‌های سطحی و غیر ضروری پرهیز گردد. بدین ترتیب، روند مصاحبه و جمع‌بندی دیدگاه‌ها در مسیر تعیین شده حفظ گردید و درکی کلی از محورهای بحث به دست آمد. از دیگر تدابیر می‌توان به این موارد اشاره کرد: طرح شفاف و صریح پرسش‌ها، انجام مصاحبه در شرایط مناسب برای پاسخگویان، بازنگری اولیه و تکرار مصاحبه در موارد معین، تنوع بخشی به پرسش‌های مطرح شده، اطمینان بخشی به مصاحبه شوندهگان درباره محرمانه ماندن و امانت‌داری در قبال اطلاعات ارائه شده، و مشارکت‌دهی آن‌ها در جمع‌بندی دیدگاه‌های ارائه شده به منظور نزدیک ساختن برداشت‌های متقابل. علاوه بر موارد ذکر شده ۲ گروه متمرکز ۶ و ۷ نفر از بهره‌برداران تشکیل شد و در آن بهره‌برداران به تبادل نظر در خصوص دلایل عدم مشارکت در پروژه پرداختند. یادداشت‌ها به شیوه یادداشت برداری حاشیه‌ای تنظیم و در کنار سایر داده‌های حاصل از مصاحبه‌های عمیق در قالب دو مرحله کدگذاری باز و محوری تحلیل شد؛ برای انجام کدگذاری باز، محقق یادداشت‌های میدانی را مرور کرد و جملات اصلی آن را استخراج، اجزای مشابه و معنی‌دار مباحث را به صورت کدهایی ثبت نمود که جمعاً ۲۵ مورد بودند. برای هر کدام از نکات کلیدی یک کد انتخاب می‌شد. بدین ترتیب نکات کلیدی حاصل از مصاحبه با بهره‌برداران با * مشخص شده و سایر کدها حاصل مصاحبه با کارشناسان است.

جدول ۳ نمونه ای از مرحله نخست پردازش نتایج: تبدیل متن مصاحبه‌ها به کد

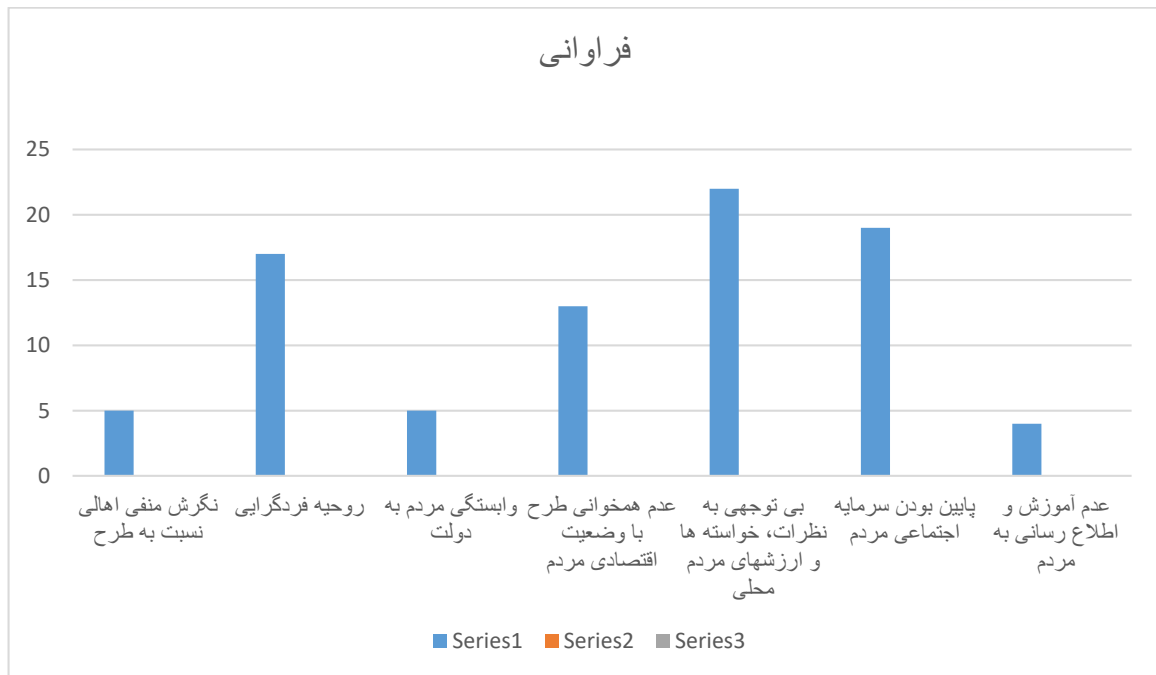
شونده مصاحبه	جمله کلیدی	کد استخراج شده
۱	کردیم ولی صوری بودن، مفید و کاربردی کارگاه آموزشی برگزار می نبودن	صوری بودن برنامه های آموزشی
۲	اعتمادی به این مردم نیست وقتی خواستن این طرح رو بیارن اصلاً خوشم نیامد گفتم با این مردم کار پیش نمیره، من مردم آبادی خودمان دانم چه به چیه شناسم باهاشان زندگی کردم می می	اعتمادی در روابط بین فردی و بی گروهی

یافته‌ها

در تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش حاضر ابتدا عمل مفهوم سازی انجام شد. بدین ترتیب که یادداشت‌های میدانی، مصاحبه‌های ضبط شده، بازخوانی و نسخه برداری شد و جمله‌ها و مفاهیم اصلی استخراج گردید و در قالب دو مرحله کدگذاری باز و محوری تحلیل شد. در روند کدگذاری در این تحقیق، کدهای باز از طریق تحلیل محتوای کیفی بر مبنای مفاهیم موجود در اطلاعات به دست آمدند در مرحله بعد کدگذاری محوری - گزینش مضامین و مفاهیم محوری و نمایا از بین کدهای باز انجام شد. در این بین، تلاش شد تا از بین کدهای باز، کدهایی انتخاب شوند که قابلیت بازنمایی و پوشاندن دیگر کدها و شکل گیری مقوله‌ها را دارند. اگر کدهای باز به مثابه مفاهیم و مضامین خرد در نظر گرفته شوند، کدهای محوری دارند. اگر کدهای باز به مثابه مفاهیم و مضامین خرد در نظر گرفته شوند، کدهای محوری نقش سازه‌ها یا مفاهیم کلی را دارند. در انتهای کدگذاری ۷ طبقه محوری تشکیل گردید.

جدول ۴. ساختار ماتریسی یکپارچه تحلیل داد هها و اطلاعات

ردیف	کد	فراوانی	طبقه محوری
۱	های آبیاری پذیری طرح عدم اعتماد و اطمینان از انجام	۳	نگرش منفی اهالی روستا نسبت به ماهیت طرح
۲	عدم احساس مالکیت و مسئولیت نسبت به اموال عمومی	۲	
۳	عدم رضایت مردم از اشتراکی بودن اراضی*	۳	طلبی اهالی روستا روحیه فردگرایی و منفعت
۴	منفعت طلبی افراد قدرتمند محلی*	۳	
۵	خواهی و نفع پرستی شخصی زیاده	۳	
۶	اعتمادی در روابط بین فردی و گروهی*بی	۵	
۷	عدم رعایت قوانین از طرف افراد محلی	۳	
۸	داشتن و تقاضای غیرموجه کمک و مساعدت دولت در چشم صورت بروز هر مشکل کوچک	۳	وابستگی و اتکا مردم به دولت
۹	ناتوانی مردم روستا در اداره کردن همه امور به تنهایی*	۲	
۱۰	های قیمتی و عدم ثبات درآمد باغداری*ریسک	۵	عدم همخوانی ماهیت طرح با وضعیت اقتصادی مردم
۱۱	طولانی بودن زمان برگشت سرمایه در باغداری نسبت به زراعت و در نتیجه مشکلات درآمدی و مالی مردم	۲	
۱۲	کمبود نقدینگی و ضعف مالی مردم در تأمین بخشی از هزینه ها*	۶	
۱۳	نگاه از بالا به پایین و حس برتری داشتن مسئولین نسبت به برداران*بهره	۴	بی توجهی به نظرات، ارزش ها و خواسته های مردم محلی
۱۴	عدم توجه به دانش بومی محلی*	۷	
۱۵	درگیر کردن مردم فقط در مرحله اجرا	۴	
۱۶	تبعیض فردی و طایفه ای مسئولین نسبت به بهره برداران*	۳	
۱۷	بی توجهی به خواسته های روستاییان در شروع پروژه*	۴	
۱۸	میلی و عدم رغبت در کشاورزان نسبت به توسعه و آبادانی بی در روستا	۲	پایین بودن سرمایه اجتماعی مردم روستا
۱۹	صادق نبودن برخی اهالی	۲	
۲۰	عدم وجود روحیه انسجام اجتماعی	۴	
۲۱	اعتیاد به مواد مخدر در بین روستاییان	۳	
۲۲	پایین بودن سطح فرهنگ عمومی*	۳	
۲۳	تنش های اجتماعی و اختلافات طایفه ای*	۴	
۲۴	اطلاعات و آگاهی کم بهره برداران از اهداف پروژه	۲	
۲۵	صوری بودن برنامه های آموزشی	۲	برداران دهی به بهره عدم آموزش و اطلاع

شکل نمودار فراوانی محورها

نتایج

نتایج تحلیل محتوا نشان دادند که موانع مشارکت را می توان در قالب ۷ موضوع محوری بررسی کرد که در جدول ۲ نشان داده شده اند. همچنین در شکل افراوانی این محور ها نمایش داده شده است. که این موانع به ترتیب بیشترین فراوانی عبارتند از: بی توجهی به نظرات، ارزش ها و خواسته های مردم محلی، پایین بودن سرمایه اجتماعی مردم و روحیه فردگرایی و منفعت طلبی اهالی روستا، عدم همخوانی ماهیت طرح با وضعیت اقتصادی مردم، نگرش منفی اهالی نسبت به ماهیت طرح، وابستگی و اتکا مردم به دولت، و عدم آموزش و اطلاع دهی به بهره برداران.

همان طور که در مندرجات جدول ۲ مشاهده می شود، یکی از موانع مشارکت بی توجهی به نظرات، ارزش ها و خواسته های مردم محلی می باشد که بیشترین فراوانی را دارد؛ بر طبق یافته ها در پروژه ایستگاه پمپاژ آب روستای پاسار به مردم محلی توجهی نشده است؛ بهره برداری در این باره اذعان داشت " اصلاً انگار این پروژه برای ما نبود هر چه ما می گفتیم توجهی نمی کردند، ما روستای خودمان را بیشتر از اونا می شناسیم ولی اونا از بالا به پایین به ما نگاه می کردند می خواستند بگن اونا همه چی بلدن و ما روستایی بی سوادیم." که برخی از این نتیجه مطابقت دارد با نتایج (Genglena & et.al, 2010) میتوان این چنین تفسیر نمود که شاید کارشناسان و مروجان در ابتدای امر برای همراهی با روستاییان و چگونگی ایجاد یک ارتباط سازنده آموزش های لازم را ندیده اند، شاید هم کارشناسان به توانایی روستاییان باوری نداشته و لذا یک طرفه و بدون اعتماد به افراد اقدام به انجام طرح های مورد نظر نموده اند. یکی دیگر از موانع مشارکت فقدان آموزش و اطلاع دهی به بهره برداران می باشد با توجه به مصاحبه های به عمل آمده اکثر کشاورزان روستای پاسار نسبت به شیوه های مدرن آبیاری کم تجربه بوده اند و از اهداف پروژه اطلاع دقیق نداشتند لذا با توجه به این یافته ها می توان اظهار نمود که یکی از عوامل مؤثر در طرح شبکه های آبیاری، فعالیت های آموزشی ترویجی می باشد. این فعالیت ها در موضوعات مرتبط با شبکه های آبیاری سبب افزایش دانش و نگرش کشاورزان شده و دیدگاه آنان را نسبت به مراحل طراحی و مطالعاتی، تصمیم گیری، اجرا و بهره برداری و نگهداری از شبکه ها مثبت می نماید، که این امر سبب مشارکت آنان در برنامه های مربوطه خواهد بود. در واقع اگر بهره برداران در دوره های آموزشی بیشتری شرکت نمایند یا سازمان جهاد کشاورزی دوره های بیشتری ارائه کنند، بهره برداران از طریق این دوره ها آگاهی و دانش عملی خود را افزایش می دهند و به تبع خودکارآمدی خود را در نگهداری و استفاده درست از شبکه تقویت می کنند و لذا افزایش مشارکت مردم را به دنبال خواهد

داشت، از این رو دادن آموزش‌های لازم به کشاورزان برای افزایش سطح آگاهی، شناخت و افزایش مهارت‌های فنی و در نهایت افزایش مشارکت آن‌ها ضرورت دارد که (Genglena & et.al, 2010؛ peter, 2004؛ احمدوند و شریف‌زاده، ۱۳۸۹) در مطالعات خود بر آن تأکید داشتند. نگرش منفی اهالی روستا به طرح از دیگر موانع مشارکت می‌باشد بهره‌برداری در این زمینه اذعان داشت "ما اصلاً به دولت اعتمادی نداریم و امید می‌داریم که این طرح خوب پیش بره" این یافته‌ها با نتایج تحقیقات (Jona & rt.al, 2010) و احمدوند و شریف‌زاده، (۱۳۸۸) مطابقت دارد.

همچنین عدم همخوانی ماهیت طرح با وضعیت اقتصادی اهالی در مشارکت نکردن مردم مؤثر واقع شده است. براساس گفته‌ی بهره‌برداران مردم از لحاظ اقتصادی بسیار ضعیف بوده و در پرداخت هزینه‌های مربوطه با مشکل مواجه بودند. بهره‌برداری در این باره اظهار داشت "مردمان فقیری هستیم نمیتوانیم برای پول برق و نگهبان و بقیه چیزایی که مربوط به ایستگاه هست از جیب خودمان پول بدیم" لذا وضعیت اقتصادی می‌تواند به عنوان عاملی بسیار مؤثر در مشارکت نقش داشته باشد؛ پرداخت بخشی از هزینه‌ها توسط مردم محلی می‌تواند سبب ضعف مشارکت گردد. که برخی از این نتایج با مطالعات (peter, 2004) مطابقت دارد.

منابع

- احسانی، م. خالدی، ه. (۱۳۸۲). بهره‌وری آب کشاورزی. چاپ اول. تهران. کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران.
- احمدوند، م. و شریف‌زاده، م. ۱۳۸۸. امکان‌پذیری تشکیل انجمن‌های آبران: مورد مطالعه دشت کوار استان فارس. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران.
- سفیری، خ.، تمیز، ر. (۱۳۹۰) تحلیل مطالعات مشارکت اجتماعی مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال سوم/شماره سوم/تابستان ۱۳.
- مرتضوی، س. م.، سلیمانی، ک.، غفاری موفق، ف. (۱۳۹۰) مدیریت منابع آب و توسعه پایدار، مطالعه موردی: دشت رفسنجان مجله آب و فاضلاب. شماره ۲
- توادارو، م. (۱۳۶۸). توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی. چاپ چهارم. تهران سازمان برنامه و بودجه
- رضوانی، م. (۱۳۸۳). سنجش و تحلیل سطوح توسعه یافتگی روستایی در شهرستان سنندج، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ۳. ش ۳.
- فطورچی، ه. (۱۳۸۱) راهبردها و مبانی بهسازی ساختار مدیریت بهره‌برداری شبکه‌های آبیاری و واگذاری آن به تشکلهای آب بران. کارگاه تخصصی مدیریت بهره‌برداری و نگهداری از شبکه‌های آبیاری و زهکشی.
- مقدم، و.، واعظ، م.، و اکبری، ن. (۱۳۹۱). ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان ایران با اولویت‌های پژوهش اقتصاد ایران به روش تحلیل محتوا. راهبرد اقتصادی. ش ۱. سال اول. ص ۶۹-۴۷.
- محمودی‌شن، غ.، الحانی، ف.، احمدی، ف.، کاظم‌نژاد، ا. (۱۳۸۸). مضامین اخلاقی در سبک زندگی حرفه‌ای پرستاران: یک مطالعه کیفی به شیوه تحلیل محتوا استقرایی، اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره ۲، شماره ۴، ص ۷۸-۶۳
- نجفی، ب.، و شیروانیان، ع. (۱۳۸۵). بررسی موانع مشارکت آب‌بران در مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی. مجله روستا و توسعه. دوره ۳. ش ۳. ص ۷۱-۵۳.
- نیکویی، ع.، زیبایی، م. (۱۳۹۱) مدیریت منابع آب و امنیت غذایی حوضه زاینده رود، کاربرد روش تحیل یکپارچه حوزه ابریز رودخانه، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی) جلد ۲۶

Joanna J. Fatch, E., Manzungu, C., Mabiza C. Problematising and conceptualising local participation in transboundary water resources management: The case of Limpopo river basin in Zimbabwe. Original Research Article *Physics and Chemistry of the Earth, Parts A/B/C*, Volume 35, Issues 13–14, 2010, Pages 838-847

Peter, R.J. 2004. *Participatory Irrigation Management*. Washington DC. International network on participatory irrigation management

Mutambara, S., Michael B.K. Darkoh, S., Athlopheng R. A comparative review of water management sustainability challenges in smallholder irrigation schemes in Africa and Asia. *Agricultural Water Management* 171 (2016) 63–72

Jinglinga, L., Yuna, L., Liyaa, S.U., Zhiguoa, C., Baoqiangb, Z. Public participation in water resources management of Haihe river basin, China: the analysis and evaluation of status quo. *Procedia Environmental Sciences* 2 (2010) 1750–1758

